

УДК 343

D. Lopashchuk

SOCIO-LEGAL CONDITIONALITY OF THE OFFENSE UNDER PARAGRAPH 11 PART 2 ARTICLE 115 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

Д.І. Лопашук

*здобувач кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ*

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ЗАБОРОНИ ДІЯННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО П. 11 Ч. 2 СТ. 115 КК УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Питання соціально-правової обумовленості кримінально-правової заборони діяння, передбаченого п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, має актуальне значення для вдосконалення вітчизняного законодавства і практики його застосування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми соціально-правової обумовленості кримінально-правової заборони діяння, передбаченого п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, піднімали в окремих дисертаційних дослідженнях відомі вітчизняні фахівці такі, як: П.П. Андрушко, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, Н.О. Лопашенко, В.К. Матвійчук, В.О. Навроцький, К.М. Оробець, М.І. Панов, О.О. Плотнікова, Т.Г. Савенкова, В.П. Тихий, В.І. Тютюгін, І.О. Харь та ін. Проте до цього часу ці питання не знайшли свого належного вирішення.

Мета статті полягає в дослідженні чинників соціально-правової обумовленості злочину, передбаченого п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України.

Основні результати дослідження. Серед правових засобів втілення в життя певної кримінально-правової норми є її соціальна-правова обумовленість. Встановлення меж, які передбачають кримінальну відповідальність, адекватність методів боротьби зі злочинними діяннями та встановлення реальної суспільної небезпеки останніх становлять одну з пріоритетних задач законотворчої політики держави [1].

Соціальна обумовленість кримінального права знаходить своє вираження в основних принципах, визначенні поняття злочинного діяння, зміст конкретних заборон, характер покарання, прийнятих кримінальним законодавством. [1]

Академічний тлумачний словник української мови толкує поняття «обумовленість», як залежність від певних умов, обставин, визначеність певними обставинами [2]. Водночас у Вікіпедії «соціальне» за своїм змістом трак-

тується як відображенням організації і життєдіяльності суспільства як суб'єкта історичного процесу. Це інтегративне утворення, що акумулює знання, досвід, традиції та творчі здібності й реальну оцінку стану розвитку суспільства та його елементів. Воно виражає характер використання потенціалу і соціальних резервів суспільства, колективу, групи і особи для вироблення критеріїв оптимального розвитку всього соціального організму [3]. Правове регулювання — це упорядкування суспільних відносин здійснюване державою за допомогою права і сукупності правових засобів, їх юридичне закріплення, охорона і розвиток [3].

Держава забезпечує життєдіяльність суспільства як системи через використання влади, а право — через нормативне регулювання. Останнє споконвічне покликано бути стабілізаційним і заспокійливим фактором завдяки принципам волі і справедливості, які містяться у ньому [3].

Тобто, виходячи із вищевказаних понятійних значень, соціально-правова обумовленість — це залежний від певних умов та обставин інтегративний стан розвитку суспільства, визначений певними обставинами, через нормативне регулювання, що визначає ознаки кримінальної відповідальності за посягання на певні суспільні відносини — умови, критерії, чинники, підстави криміналізації.

Під «криміналізацією» необхідно вважати законодавче визнання певних дій злочинними і карними, тобто встановлення за їх вчинення кримінальної відповідальності [12].

Варто зазначити, що поряд з терміном «обумовленість» вживаються й інші терміни: «передумова» «принципи», «критерії», «умови», «підстави», «чинники», «приводи», «зумовлюючі фактори», «соціальні фактори». Слід погодитися з думкою Ю. А. Турлової, що зазначені терміни виступають у такому вживанні як синоніми, що означають одне й те саме — головні обставини, на яких ґрунтується, засновується визначення суспільної небезпечності злочину, а розмежування цих термінів має умовний характер [5, с. 14]. Її позиція підтверджує те, що зміст даних понять значною мірою збігається [6, с. 250].

Проблема соціально-правової обумовленості кримінально-правової заборони, тобто питання характеру і видів кримінально-правових норм, в їх соціальному значенні, розглядається по-різному та до останнього часу в Україні залишається маловивченою, незважаючи на те, що питанням соціальної обумовленості кримінального закону та криміналізації діянь спеціально присвячували свої труди такі відомі юристи радянської школи, як Н.Ф. Кузнецова, Г.А. Злобін, С.Г. Келіна, А.М. Яковлев, В.М. Кудрявцев, П.С. Тоболкін та інші.

Зокрема, П.С. Тоболкін у монографії «Соціальна обумовленість кримінально-правових норм» переконує нас, що навіть у найбільш короткій характеристиці проблема соціальної обумовленості кримінально-правових норм полягає в розкритті економічних, політичних, моральних та інших факторів, що викликають необхідність існування норм кримінального права, оскільки правотворча діяльність не може бути ізольована від тих соціальних процесів, які відбуваються в суспільному житті і, так чи інакше, впливають на формування правових норм [7, с. 5–7].

В.М. Кудрявцев переконаний, що будь-який злочин вчиняється не в порожнечі, а при визначених умовах, які залежать від природних чинників чи від дії людей, а отже це означає, що ці умови можуть бути фізичними, організаційними чи психологічними і зазвичай, і ті, й інші забезпечують злочинцеві доступність об'єму, засобів і способів вчинення задуманого посягання, відносно безпечність для нього і співучасників тощо [8, с. 117].

Водночас М.Й. Коржанський стверджує, що соціальна обумовленість кримінально-правової охорони визначається в основному соціальною цінністю суспільних відносин, економічними факторами й ефективністю правової охорони [9, с. 28].

Фактично їм втворює В. І. Борисов, який зазначає, що соціально-правова обумовленість кримінального закону визначається різноманітними за значущістю соціальними, економічними, політичними, психологічними та іншими чинниками, встановлення й розкриття яких дає можливість пояснити необхідність кримінально-правової охорони певних суспільних відносин, прогнозувати розвиток тих чи інших інститутів кримінального законодавства, підвищити обґрунтованість змісту закону [10, с. 28]. І ніби підводячи висновок під цими точками зору, В.М. Коган переконливо зазначив, що кримінально-правова наука являє собою не більше ніж засіб для досягнення мети, яка поставлена перед суспільством [11, с. 124].

Більш прагматично до цієї проблеми відноситься Г.А. Злобін, який зазначив: «Якщо виходити з сучасного стану та потреб теорії кримінального права, то ми побачимо, що в зв'язку з проблемою криміналізації головне завдання теорії полягає не в відстоюванні факту соціальної (в кінцевому рахунку економічної) обумовленості закону, а в розкритті способу, механізму, за допомогою яких здійснюється «перелив» суспільної потреби в норму кримінального права» [12, 203].

П.Л. Фріс під криміналізацію розуміє «...процес виявлення суспільно небезпечних видів людської поведінки, визнання на державному рівні необхідності, можливості і доцільності кримінально-правової боротьби з ними й, у випадку позитивної відповіді на ці питання, закріплення їх у законі як злочинів» [13, с. 20–21]. Подібними за змістом є також визначення криміналізації іншими авторами [14, с. 37–43; 15, с. 108; 16, с. 65; 17, с. 23; 18, с. 18]. Китайський правник Сюй Дисинь стверджує, що криміналізація – це встановлення законодавцем кримінальної відповідальності за суспільно небезпечні діяння у формі кримінально-правової норми [19, с. 25]. Найбільш влучне, на наше переконання, матеріальне визначення цьому явищу надав В.К. Матвійчук, який під криміналізацією розуміє як процес, так і результат визначення певних видів діянь злочинними і караними [20, с. 81]. Така позиція В.К. Матвійчука збігається з позицією з В.М. Кудрявцевим, який вважає, що «підставами криміналізації виступають процеси, що відбуваються в матеріальному й духовному житті суспільства, розвиток яких породжує об'єктивну необхідність кримінально-правової охорони тих чи інших цінностей» [21, с. 204]. Втворює їм і Й.М. Айдаров, який наполягає на тому, що криміналізацією є визначення в кримінальному законі суспільно небезпечного, винного і караного діяння [22,

с. 108]. Однак і Г.А. Злобін, і С.Г. Келіна в свій час звернули увагу на те, що суспільна небезпечність не є єдиною підставою криміналізації, і тому стали розрізняти підстави криміналізації та криміналізаційні приводи [23, с. 106]. Під підставами вони розуміють процеси, що відбуваються в матеріальному та духовному житті суспільства, розвиток яких визначає об'єктивну необхідність утворення чи усунення тієї чи іншої кримінально-правової норми, а натомість криміналізаційні приводи розглядає як поодинокі події, що привертають увагу законодавця і впливають на громадську думку [23, с. 107].

Різні підходи в юридичній літературі існують і щодо принципів криміналізації, тобто процесу віднесення тих або інших діянь до злочинних.

Так, Г.А. Злобін поділяє принципи на дві підсистеми: 1) асоціальні та соціально-психологічні; 2) системно-правові принципи.

Асоціальні та соціально-психологічні принципи криміналізації включають в себе: а) суспільну небезпеку; б) відносну поширеність діяння; в) зіставлення позитивних і негативних наслідків криміналізації; г) кримінально-політичну адекватність криміналізації.

Системно-правові принципи криміналізації: а) загально-правові системні принципи криміналізації — конституційної адекватності, системно-правового непротиворіччя криміналізації (декриміналізації) конкретного діяння, міжнародно-правової необхідності, допустимості криміналізації, процесуального здійснення переслідування; б) кримінально-правові системні принципи криміналізації — безпробільності і незайвості заборони, визначеності і єдності термінології, повноти складу, домірності санкції і економії репресії [12, с. 70—77].

У свою чергу Ю.Е. Пудовкін до системи соціальної обумовленості кримінально-правової заборони відносить: соціально-кримінологічні засади кримінально-правової заборони; етичні засади кримінально-правової заборони; міжнародно-правові засади кримінально-правової заборони; культурно-історичні засади кримінально-правової заборони [24, с. 141—176]. О.І. Коробєєв вбачає три групи підстав, що впливають на криміналізацію: 1) юридико-кримінологічні; 2) соціально-економічні; 3) соціально-психологічні [25, с. 210]. П.Л. Фріс визначає наступні критерії криміналізації: 1) оцінка діяння як суспільно небезпечного; 2) визнання доцільності боротьби з конкретним видом поведінки заходами кримінально-правового впливу; 3) констатація збігу в оцінці конкретної поведінки як суспільно небезпечної між законодавцем та соціально-правовою психологією народу [13, 258]. В.Д. Філімонов вказує, що підставою правових норм, що встановлюють кримінальну відповідальність, є небезпека заподіяння шкоди суспільним відносинам [26, с. 121].

Водночас В.О. Навроцький вважає, що до соціальної обумовленості слід відносити соціальні та соціально-психологічні фактори, що обумовлюють суспільну необхідність і політичну доцільність встановлення кримінальної відповідальності за те чи інше діяння (до них відносять суспільну небезпечність діяння, його значну поширеність, домірність позитивних і негативних наслідків криміналізації та кримінально-політичну адекватність криміналізації [27, с. 114]).

Стосовно вирішення проблем принципів (чинників, засад, підстав тощо) соціальної обумовленості заборон слід підтримати твердження професора П.А. Вороб'я, що з усієї сукупності соціальних чинників кримінально-правової заборони суспільно небезпечного діяння повинні бути виділені насамперед ті, які безпосередньо викликали необхідність встановлення в законі даної кримінально-правової норми й обумовили її необхідність і важливість сьогодні [28, с. 9].

В.М. Кудрявцев переконаний, що будь-який злочин вчиняється не в порожнечі, а при визначених умовах, які залежать від природних чинників чи від дії людей, а отже це означає, що ці умови можуть бути фізичними, організаційними чи психологічними і зазвичай, і ті, й інші забезпечують злочинцеві доступність об'єму, засобів і способів вчинення задуманого посягання, відносно безпечність для нього і співучасників тощо [8, с. 117].

Таким чином, виходячи з вищенаведених позицій авторів в частині формулювання соціально-правової обумовленості, впадає в очі той факт, що вказані правники є переконаними послідовниками радянської класичної юридичної школи криміналізації, в основі якої лежала позиція, що норма кримінального права дає юридичне вираження матеріальної ознаки злочинного діяння. Тому все її визначення охоплюються ознаками суспільної небезпеки, а діяння, що володіє в цілому такими ознаками, забороняється нормою, й оголошується протиправним. Межі заборони, таким чином, визначаються межами ознак суспільної небезпеки, — з обов'язковою прив'язкою правових норм до соціально-економічного і, якоюсь мірою, навіть політичного змісту. Тому, на мою думку, було б доцільно нашим, українським, фахівцям звернутися також і до наукових позицій зарубіжних фахівців з цього питання.

Зокрема, досить цікавою в частині, яка представляє для нас певний інтерес, є теорія К. Біндінга, про яку в своїй монографії згадував П.С. Тоболкін. Так, К. Біндінг заявляв, що норма права — це абстракція, яка існує поза межами часу і простору; а джерелом норм є зовнішня по відношенню до суспільства і стоїть над індивідами «основна норма», «норма солідарності». Що діючі норми, зокрема норми права, є вічними, і частина цих норм існує з найдавніших часів до цього часу майже без змін. К. Біндінг стверджував, що Десять Заповідей і сьогодні складають основу і вищі підвалини морального і правового виховання (29, с. 159–160).

Тобто К. Біндінг фактично відкидає соціально-правову обумовленість, як невід'ємну складову кримінально-правової заборони.

Здавалося б, що з ним, в якійсь мірі, можна погодитися. Бо, наприклад, за вбивство винний завжди ніс відповідальність незалежно від соціально-правових умов, які були притаманні часу та місцю, базису чи надбудові, наявності чи відсутності держави, наявності чи відсутності матеріального закону, де був вчинений злочин. Проте, повністю відкинути соціально-правову обумовленість, як невід'ємну складову кримінально-правової заборони, як це допускав К. Біндінг зі своїми послідовниками, мало б руйнівний, застійний та непередбачуваний характер для кримінального законодавства. Бо, саме зміни соціально-правового характеру є рушійними при вдосконаленні кримінального зако-

нодавства та впровадженні належних кримінально-правових заборон, особливо сьогодні, в час бурхливого розвитку суспільства.

Тому нам імпонує з цього питання позиція, викладена українським правником Ю.І. Шевчуком, який зазначає, що підставою для криміналізації може бути лише сукупність основних чинників, без встановлення яких кримінально-правова заборона буде недоцільною.

Також виділяються основні та другорядні чинники. Основними, без яких неможливе виникнення питання про встановлення кримінально-правової заборони, є суспільна небезпечність посягань та їх поширення (кримінологічний чинник), доцільність боротьби з ними засобами кримінальної репресії (чинник доцільності), усвідомлення суспільної потреби у криміналізації діянь та рівень підготовленості населення до неї (соціально-психологічний чинник). До другорядних, наявність яких ще не є достатньою для встановлення кримінальної відповідальності, на наш погляд, слід віднести нормативний, міжнародний, історичний та інші чинники криміналізації діянь. Також Ю.І. Шевчук вважає, що, оскільки кримінальний закон захищає цінності, які визнаються більшістю суспільства, тому в повній мірі правомірно для боротьби з посяганнями на громадську мораль використовувати кримінально-правові методи [1].

Деяко подібної позиції притримується також В.В. Кузнецов, який до факторів вдосконалення українського кримінального законодавства відносить: міжнародно-правовий, конституційно-правовий, судовий, економічний, політичний, кримінологічний, соціально-правовий і нормативний фактори [30, с. 37–40].

Таким чином, маючи окреслену теоретичну базу проблеми та на підставі аналізу існуючих точок зору стосовно соціально-правової обумовленості кримінально-правових заборон, потрібно акцентувати увагу на тому, що всі вони не суперечать одна одній а лише слугують їх доповненням. Враховуючи це, і не вдаючись у детальний аналіз різних концептуальних підходів до вирішення проблеми соціально-правової обумовленості правових норм (заборон), привабливим, на наш погляд, для теорії кримінального права та практики застосування норм права є підходи, що пов'язують її розв'язання з встановленням чинників соціально-правової обумовленості закону про кримінальну відповідальність [10, с. 21].

Пунктом 11 частини 2 статті 115 Кримінальний кодекс України передбачає кримінальну відповідальність за умисне вбивство, вчинене на замовлення, тобто за умисне суспільно небезпечне діяння, що посягає на життя іншої людини і спричиняє її смерть, вчинене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Таке доручення може мати форму наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець, як правило, особа, яка особисто не зацікавлена в смерті конкретної людини (яка має тільки матеріальний інтерес) зобов'язується позбавити потерпілого життя, а замовник — вчинити в інтересах виконавця певні дії матеріального і нематеріального характеру або ж не виконувати (абз. 1 п. 17 постанови ПВСУ від 1 квітня 1994 р., № 1).

Незважаючи на те, що злочини проти життя особи, вчинені на замовлення, відносяться до найтяжчих злочинів, протягом багатьох років належної уваги їм у кримінально-правовій літературі не приділялося.

Тільки в останні роки цей вид злочину став предметом ґрунтовних спеціальних досліджень. Однак деякі питання ще й дотепер залишаються не до кінця дослідженими та такими, що викликають суперечки серед правників.

Злочин замовне вбивство є кримінально-правовим явищем і поняттям, яке вперше зайшло своє законодавче трактування в Кримінальному кодексі України зразу ж після отримання нею незалежності. Цим законодавець визнав необхідність боротьби кримінально-правовими засобами з вчиненням злочину на замовлення як самостійного прояву кваліфікованого вбивства. Це стало результатом закріплення наукових досягнень правників, які протягом багатьох років намагалися знайти дієві засоби боротьби з такою формою вбивства.

З урахуванням специфіки досліджуваної кримінально-правової норми, проблеми соціально-правової обумовленості кримінальної відповідальності за умисне вбивство, вчинене на замовлення, на наш погляд, доцільно розглянути шляхом аналізу кримінологічного, соціально-економічного, політико-ідеологічного, порівняльно-правового (нормативного), історичного та міжнародно-правового чинників.

Кримінологічний чинник — чи не найголовніший фактор у системі соціально-правової обумовленості. Саме на основі аналізу цього чинника законодавець теоретично осмислює і систематизує об'єктивні знання необхідні для законотворчого закріплення тієї чи іншої заборони та прогнозує розвиток її складових. Отримання кримінологією наукових знань про злочинність, особу злочинця, кримінальну детермінацію має на меті належне забезпечення щодо розробок і впровадження в практику боротьби із злочинністю оптимальних заходів її запобігання в Україні. За висловленням Вольтера, запобігання злочинності справжньою юриспруденцією у цивільному суспільстві.

На думку Ю.А. Турлової, аналіз передумов криміналізації суспільно небезпечних діянь належить до сфери досліджень кримінологічної спрямованості, зокрема питань запровадження кримінологічної експертизи існуючих та нових кримінально-правових законів [5, с. 13]. Друга точка зору з приводу передумов криміналізації була озвучена у 1989 р. у рішеннях Всесоюзної науково-практичної конференції з обговорення проблем кримінологічного обґрунтування кримінально-правових норм: «...соціальне обґрунтування кримінально-правової норми за значущістю зумовлюючих його елементів є переважно кримінологічним, становить кримінологічне підґрунтя останньої і є предметом не кримінального права, а широкого спектра суспільних наук, у тому числі соціології, а в юридичній їх царині — предметом кримінології» [31, с. 12].

Насильницька злочинність проти життя — це сукупність умисних посягань, спрямованих на втручання у фізичну і психічну цілісність жертви злочину з метою заподіяння їй смерті.

Для вбивств на замовлення характерним є те, що зникає ситуативність вчинення злочину і з'являється намір, який деякий час виношується і планується. Мотиви цього злочину є обґрунтованими і глибокими. Проте не основними. Основним є погодження виконавця на отримання винагороди за виконання протиправної дії. Причинами і умовами таких криміногенних явищ є несприятливе соціально-економічне і морально-психологічне становище в

країні та в близькому зарубіжжі, погіршення соціально-психологічного клімату, послаблення контролю над злочинністю, недостатній психологічний, фізичний та технічний захист особи, неналежний стан і неналежні заходи ефективності правоохоронної і провазастосовної діяльності...

Кримінологічний чинник включає в себе принцип суспільної небезпеки злочинного посягання, що є безпосередньою підставою кримінальної відповідальності за умисне вбивство, вчинене на замовлення. Цей злочин має найвищий рівень суспільної небезпеки, а соціально-кримінологічний фактор є найголовнішим чинником криміналізації та вирішальним для віднесення цього діяння до злочинного. Суспільна небезпека вчинення цього злочину відображає його сутність і свідчить про заподіяння ним істотної шкоди та/або створення загрози охоронюваним суспільним відносинам, а також визнається тим, що воно порушує встановлені принципи і форми діяльності суспільного співжиття.

Важливо звернути увагу на те, що дослідники проблем криміналізації правильно зауважують, що суспільна небезпечність діяння залежить від способу його вчинення та від інтенсивності посягання [32, с. 24]. Зокрема, професор М.І. Панов справедливо стверджує, що спосіб вчинення злочинів відображає якісну своєрідність виконання посягання і багато в чому визначає характер шкоди, що може бути заподіяна суспільним відносинам, а інтенсивність способу значною мірою позначається на інтенсивності посягання в цілому, що безпосередньо впливає на розмір завданої шкоди, а через неї — на тяжкість наслідків, які настали [33, с. 127–143].

Суспільна небезпека злочину, передбаченого п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, полягає, насамперед, у посяганні на життя іншої людини. Разом з тим, вона посилюється тому, що замовниками вбивства на замовлення можуть бути як окремі особи, так і колегіальні органи. Жертвою замовника (замовників) можуть бути не тільки окремі особи, а й групи осіб. Тут немає обмеження ні за віком, ні за посадою, ні за соціальним статусом. Вбивство на замовлення може бути вчинено у формі терористичного акту (замовне вбивство Улофа Пальме, Індіри та Раджива Ганді).

Слід зазначити, що для з'ясування причин кримінально-правової заборони вчинення замовного вбивства, необхідно дослідити її відповідність соціальним та кримінологічним реаліям. А для розрішення цього питання потрібно визначитися з тим, що, власне, розуміють під поняттям «соціальні і кримінологічні реалії» та чи існують вони як такі?

Переважаюча більшість правників вважають, що ця проблема належить до філософії та методології соціальних наук і не може слугувати предметом цього дослідження, але потрібно визнати, що однією із значимих характеристик соціальної науки має бути відносність і суб'єктивність будь-якого знання про суспільство і те, що вважається соціальною і кримінологічною реальністю, (для одного, водночас — може бути сферою фантазії, а для іншого — реальністю) [24, с.141]. З врахуванням цього можна констатувати, що проблема відповідності кримінально-правової заборони соціально-кримінологічної реальності має бути трансформована у проблему уявлень про правову заборону,

уявленням про суспільство, про соціальну суть злочину, в нашому випадку, передбаченого п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, і можливостях закону про кримінальну відповідальність у протидії йому. Цей посил не слід вважати як відмову від сприйняття суспільства в якості реальності, як принципової непізнаваності суспільства і ролі кримінального права в ньому (він лише покликаний підкреслити, що роздуми про соціально-кримінологічні передумови досліджуваної нами кримінально-правової норми, які завжди з необхідністю мають визначатися і обмежуватися тими знаннями про суспільство, які доступні досліднику на даному рівні розвитку соціальних наук) [24, с. 341–342].

Зважаючи на таке теоретичне підґрунтя, можна стверджувати, що п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України і злочин, відповідальність за який передбачений нею, представляють собою два взаємопов'язаних моменти одного і того ж соціального явища, окремих випадок єдності і боротьби протилежностей [34, с. 11]. Проте питання щодо того, що собою являє злочин вбивство, вчинене на замовлення і як саме він зв'язаний з п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, є зовсім не простим. Як елемент соціальної реальності, він знаходиться у взаємозв'язку з іншими соціальними феноменами, які виступають в якості його передумов або наслідків. Принципово важливо зрозуміти, що п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України в системі цих взаємозв'язків має розумітися (сприйматися) не стільки як генетичний фактор злочину — умисне вбивство, вчинене на замовлення — тобто інструментарій, що офіційно визнає це правопорушення злочином і тим самим таким, що породжує його, скільки як явище (норма), у відомій мірі викликане (породжене) від цього злочину, обумовлене ним.

Зазначений підхід, на наш погляд, з необхідністю змушує визнати, що п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України є засіб реакції на злочин, яка покликана до того, щоб охороняти такі суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони життя іншої людини, то очевидно, що вона повинна тим більш бути ефективною, чим більш близько, точно і конкретно буде враховувати причини цих злочинів при конструюванні та реалізації цієї статті.

У контексті зазначеного, В. М. Коган, на наш погляд, правильно зазначав, що з'ясування обумовленості заборони передбачає з необхідністю аналіз протиріч суспільного розвитку, що лежить в основі злочинної поведінки [34, с. 12].

На наше переконання, у межах з'ясування питання про соціально-кримінологічну обумовленість норм, передбачених п.11 ч. 2 ст. 115 КК України, потрібно зрозуміти те, що причини цього злочину не обмежуються межами «злої волі» суб'єктів цього злочину, а включають широке коло обставин, впливати на які кримінальне право, враховуючи обмеженість його засобів, які є в його розпорядженні, об'єктивно не в змозі. Це знайшло підтвердження у роздумах професора В.М. Когана, який зазначав, що «...як тільки злочинець перестає розглядатися в якості кінцевої причини злочину, як тільки ретроспектива відходить до обставин, які формують поведінку, так відразу кримінальне право усвідомлюється як недостатнє, як лише одне із можливих засобів боротьби з діяннями, що є суспільно небезпечними» [34, с. 31]. Ці положення потрібно віднести й до злочину, який нами досліджується. Більш того, сам факт офіційного визнання істотної небезпечності для суспільства такого виду правопору-

шення, в нашому випадку вчинення вбивства на замовлення, й конструювання п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, перетворюється лише в одну із ланок соціальної боротьби з цим злочином. Наявність цього злочину визначає необхідність протидіяти йому і зумовлює необхідність встановлення кримінально-правової заборони.

Така заборона з'явилася лише у випадку, коли суспільним відносинам, заподіюється істотна шкода внаслідок вчинення вбивства на замовлення в якості настільки значимій, що загроза завдання або завдання такої шкоди стала сприйматися в якості достатнього приводу до застосування кримінальної репресії. Тому справедливою, на наш погляд, є думка в існуючих джерелах з кримінального права, що обумовленістю норм, що встановлюють кримінальну відповідальність за вчинення суспільно-небезпечних діянь, у нашому випадку, передбаченого п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, є небезпека завдання істотної шкоди суспільним відносинам у наслідок поведінки певної категорії людей (ця небезпечність детермінує передбаченою нормою склад злочину і розмір покарання, що слідує за його вчинення) [26, с. 15–16]. Виходячи з цього, небезпечність порушення суспільних відносин як безпосередньої обумовленості норм кримінального права, визначається двома групами явищ: 1) характером самих суспільних відносин, яким загрожує небезпека, їх станом; 2) обставинами, що характеризують безпосередньо джерело небезпеки (стан, структура, динаміка злочинності, її причини і умови, особа злочинця, що дозволяє визначати ці обставини в якості кримінологічних передумов кримінально-правової норми) [26, с. 18–19]. Має сенс погодитися з тим, що в групі явищ, що визначають ступінь небезпеки, порушення суспільних відносин, містяться в самих відносинах, їх стані, а також ймовірних наслідках дезорганізації цих відносин для забезпечення безпечного і гармонійного розвитку особи, суспільства і держави [35, с. 148].

Таким чином, соціально-правова передумова криміналізації (соціальна обумовленість) кримінально-правової заборони, передбаченої п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України полягає у наявності в діянні достатньо високого рівня суспільної небезпечності, є найголовнішим чинником криміналізації та вирішальним для віднесення цього діяння до злочинного. Суспільна небезпека вчинення вбивства на замовлення, відображає сутність цього злочину і свідчить «про заподіяння ним істотної шкоди або створення загрози завдання такої шкоди охоронюваним суспільним відносинам» [36, с. 30]. Це об'єктивна властивість цього злочину, свідчить про реальне порушення суспільних відносин, що забезпечують умови з охорони життя людини.

У джерелах з кримінального права обґрунтовано зазначається, що суспільна небезпека злочинного посягання визначається об'єктивними і суб'єктивними ознаками не однаково, а саме, визначальними з них є об'єктивні — об'єкт злочину, предмет злочину, об'єктивна сторона — небезпека та характер діяння, тяжкість заподіяної шкоди тощо [36, с.30]. Тобто суспільна небезпека аналізованого діяння, що нами аналізується, визначається і тим, що воно порушує встановлені принципи і форми діяльності суспільного співжиття, вчиняє вбивство на замовлення.

Важливо звернути увагу на те, що дослідники проблем криміналізації справедливо зауважують, що суспільна небезпечність діяння залежить від способу його вчинення та від інтенсивності посягання [32, с.24]. Зокрема, професор М.І. Панов справедливо стверджує, що спосіб вчинення злочинів відображає якісну своєрідність виконання посягання і багато в чому визначає характер шкоди, що може бути заподіяна суспільним відносинам, а інтенсивність способу значною мірою позначається на інтенсивності посягання в цілому, що безпосередньо впливає на розмір завданої шкоди, а через неї — на тяжкість наслідків, які настали [33, с. 127—143].

Крім того, не можна залишати поза увагою і той факт, що суспільну небезпечність злочину, передбаченого п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, зумовлюють також і суб'єктивні ознаки, але їх вплив відбувається не безпосередньо, а через об'єктивні ознаки, формуючи зміст діянь особи, яка їх вчиняє [37, с. 100]. Так, одним із критеріїв, що дає змогу оцінити ступінь суспільної небезпеки злочину вбивство на замовлення слугує характеристика суб'єктів такого посягання. Ознаки суб'єкта цього злочину впливають на оцінку ступеня небезпеки цього діяння. Такими ознаками є вік, службове становище, стійкість злочинної установки та ін.

Таким чином, враховуючи викладене, можна зробити висновок про те, що рівень суспільної небезпеки цього злочину є найвищим та необхідним для криміналізації таких діянь.

Сутність відносної поширеності діяння як соціально-правової передумови криміналізації норми — п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України полягає у тому, що діяння, яке криміналізується, повинно бути, з одного боку достатньо поширеним, тобто мати загально-соціальні закономірності, з іншого — не повинно бути надзвичайно поширеним. У такій передумові криміналізації, у науковій джерелах загально-прийнято виділяти її верхню та нижню межу криміналізації, зокрема це властиво і для досліджуваного злочину (значення нижньої межі цього процесу полягає у тому, що такі діяння повинні бути відносно поширеними) [38, с. 218].

У відношенні злочину, передбаченого п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, слід зазначити, що поширеність його є очевидною, тому можна стверджувати, що така форма неправомірної поведінки не є випадковою чи одиничною. А отже це повністю відкидає криміналізацію «за запитом», яка підриває відразу три принципи кримінально-правової політики, а саме: принцип врахування (відповідності) кримінально-правової політики соціально-правовій психології — тому, що такий закон не сприймається як відповідний і доцільний; принцип економії кримінально-правової репресії — оскільки до відповідальності притягується невинувато велике число громадян; принцип невідворотності кримінальної відповідальності, оскільки частіше за все такий закон перестає застосовуватися на практиці [13, с. 20—21]. Саме тому, за умови, коли любий злочин став би повсякденним явищем для значної частини населення України, визнання такої поведінки як злочинної привело б, по-перше, до дискредитації кримінально-правової заборони, оскільки органи кримінальної юстиції не мали б реальної можливості забезпечити його виконання, по-друге, до розми-

вання меж між злочинною і незлочинною поведінкою, оскільки фактично значна частина членів суспільства була б визнана злочинцями цього не сталося) [38, с. 217–218].

Отже, ґрунтуючись на викладеному вище, можна підсумувати, що вбивство, вчинене на замовлення у розумінні п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України перебуває у наведених межах.

Зміст такої соціально-правової передумови криміналізації, як помірність позитивних і негативних наслідків криміналізації полягає у домінуванні позитивних соціальних результатів застосування норм кримінального права, передбачених п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, в нашому випадку, над негативними соціальними наслідками, які неминуче настають від криміналізації тих чи інших діянь [38, с. 220–224].

Як уже нами вище зазначалося, що в переліку передумов (соціальної обумовленості кримінально-правової норми, передбаченої п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, криміналізації є ще й кримінально-політична адекватність цього процесу, яка містить вимоги щодо її відповідності основним напрямам соціальної та кримінально-правової політики держави Україна, а також рівню й характеру правосвідомості та стану громадської думки. У цьому сенсі слід зазначити, що інститут криміналізації суспільно-небезпечних діянь, до якого належить те, що, передбачене п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, є однією із складових кримінально-правової політики держави, у рамках якої формулюються вихідні вимоги боротьби зі злочинністю з допомогою розробки та реалізації широкого кола попереджувальних заходів створення і застосування правових норм матеріального, процесуального і кримінально-виконавчого права, що встановлюють криміналізацію і пеналізацію, а коли у цьому є потреба — декриміналізацію і депеналізацію діянь [39, с. 49].

Цікавим моментом у цьому дослідженні є те, що заперечуючи політичну домінанту у процесах криміналізації діянь, А.Ф. Зелінський наполягає на тому, що проблема криміналізації та декриміналізації, посилення та пом'якшення санкцій за деякі види злочинів повинні вирішуватись не в руслі політики, що постійно змінюється, а відповідно до визнаних у цивілізованому суспільстві загальнолюдських моральних цінностей, принципів гуманізму, справедливості, законності та милосердя [40, с. 15–16]. Враховуючи це, саме тому чіткі чинники соціальної обумовленості кримінально-правових заборон, а також критерії криміналізації повинні безповоротно припинити практику штучного створення нових злочинів, оскільки діяння мають власну правову природу, яку повинен виразити, а не створити законодавець, а протилежне приведе до того, що покарання застосовуватиметься без злочину, буде відбуватися державне свавілля, безглуздо посилюватиметься репресія [41].

Підсумовуючи наведене необхідно зазначити, що п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України знаходиться в єдиному блоці з нормами законодавства, які встановлюють відповідальність за злочини проти життя особи.

Порівняльно-правовий (нормативний) чинник, як соціально-правова передумова криміналізації п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, відображає обумовленість кримінально-правової охорони суспільних відносин, що забезпечують

умови з охорони життя іншої людини, та полягає у порівнянні кримінального законодавства України з досвідом зарубіжних країн за скоєння умисного вбивства, вчиненого на замовлення.

Забезпечення умови з охорони життя іншої людини досягається, зокрема, шляхом встановлення кримінальної відповідальності за вбивство, вчинене на замовлення, яка є крайнім засобом примусу. Таким чином кримінальний закон охороняє від протиправних посягань на життя будь-якої людини незалежно від її національності, громадянства, віросповідання, стану здоров'я, віку, становища в суспільстві, моральних якостей тощо.

Цей чинник визначається, насамперед, нормами Конституції України, за якою життя людини є найвищою соціальною цінністю, Кримінальним кодексом України, постановами Пленуму Верховного Суду України та іншими нормативними документами.

Зокрема, Основний закон нашої держави не тільки декларує, але і гарантує захист життя людини, встановлює пріоритет людини стосовно до інших соціальних цінностей. Закони та інші нормативні акти приймаються на підставі Конституції України і мають відповідати їй. Аналогічні положення закріплені й у кримінальному законодавстві, зокрема, у ч. 1 ст. 3 КК зазначається, що Кримінальний кодекс ґрунтується на Конституції України [49].

Як справедливо зазначає В. Я. Тацій, що законодавець бере під охорону тільки найбільш важливі, найбільш значимі для інтересів суспільства і держави суспільні відносини, якими злочинними посяганнями може бути завдана серйозна шкода. Оскільки нормальне функціонування і розвиток таких відносин зумовлені об'єктивними потребами держави і суспільства, спричинення цим відносинам шкоди в результаті злочинних посягань неминуче призводить до шкоди інтересам самої держави, а також всього суспільства в цілому [42, с. 16]. А отже, правовий феномен діяння слідує за його соціально-правовою основою. Тому злочинність, безсумнівно, феномен соціальний, характерний для суспільства як певна його властивість [43 с. 74].

Чинна редакція Кримінального кодексу України дозволяє певною мірою забезпечити боротьбу з умисними вбивствами, вчиненими на замовлення, проте залишається багато питань, що потребують законодавчого визначення та вдосконалення. Зокрема, детальний юридичний аналіз правової норми про відповідальність за вчинення вбивства на замовлення та вивчення судової практики щодо цього дають підстави вважати, що вона потребує законодавчого вирішення в частині, що стосується міри покарання та адекватності її вчиненому.

А тому, на нашу думку, для вирішення цієї проблеми на даному етапі виникла необхідність Україні врахувати світовий досвід та ініціювати перед законодавцем наступне. Для України, де з 2014 року суттєво збільшився відсоток убивств на замовлення, та кардинально погіршилася кримінальна ситуація, за прикладом Болгарії [44, с. 72] вважаємо, що було б доцільно розділити кваліфікуючу ознаку п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України та сформулювати її як «убивство, вчинене на замовлення особою, яка діє за дорученням, або виконує рішення організованої злочинної групи», а санкцію частини другої цієї статті

доповнити словами: «...або довічним позбавленням волі без заміни». Це, як ніколи, продиктоване сучасними умовами та станом суспільства. Крім того, таке розділення значно спростить сутність цієї категорії вбивств та спростить перед судом визначення міри покарання. А якщо посилити санкцію, то це буде визначальним та достатньо стримуючим фактором для майбутніх учасників цього виду злочину. Крім того, такий підхід до посилення санкції закріпить чітку концепцію стосовно вибору міри покарання, за якою особа, яка на виконання рішення організованої злочинної групи погодилася на участь у вчиненні замовного вбивства, буде завчасно попереджена та буде розуміти, що в перспективі його безальтернативно чекає довічне позбавлення волі без заміни.

Соціально-економічний (матеріальний) чинник у виникненні такого явища, як вбивство на замовлення, став чи не найголовнішим фактором. Суперечливі суспільно-політичні процеси, нестабільна соціально-політична та економічна ситуації, помилки в соціально-економічному реформуванні, девальвування моральних і духовних цінностей, фактичне нівелювання соціального контролю, правовий нігілізм, правова анархія – все це стало своєрідним живильним середовищем для «вибуху» в Україні злочинності за всіма показниками. Особливо ця ситуація погіршилася після початку війни на Сході України.

Тому, однією з найважливіших та найскладніших задач, які стоять перед державою на сьогодні, є боротьба з насильницькими злочинами проти особи. Зокрема з такими, як вбивство на замовлення. Повсякденна практика показує, що ні закон, ні правоохоронні органи, ні особиста озброєна охорона, інші індивідуальні засоби безпеки не захистять людину, коли вбивство вчиняється на замовлення. Головні причини та мотиви замовних вбивств знаходяться в галузі економічних відносин, де подібні злочини виступають як ефективний спосіб вирішення назрілих проблем. Фізичне усунення людини, яка займає ключову роль в тій чи іншій комерційній структурі, веде, як правило, або до розпаду цієї структури, або послаблює її позиції. Таке результативне «спрацювання» замовних вбивств можливо не в будь-якій країні, а лише в певних умовах, характерних для сьогодношньої України.

Вважаємо, що універсальні причини, які породили та живлять це явище, досить повно сформулювала О.Є. Александрова. За її переконанням існує чотири основних причини виникнення та існування замовних вбивств. По-перше, це глибоко персоніфікований характер більшості комерційних структур. Майже всі вони створювалися вузькими групами осіб, де один або дві людини спочатку замикали на себе вирішення всіх принципових питань. Компаній же західного типу з розвинутою багаторівневою ієрархією, що дає великий запас міцності, в нашій країні до цих пір майже немає. По-друге – злиття державних і владних структур. За рідкісним винятком, надприбутки в Україні мають компанії, які зуміли тим чи іншим чином пробитися до «державної годівниці» (кредити, пільги, експортні та імпорتنі ліцензії, доступ до сировинних ресурсів і т.д.). Як правило, подібні умови забезпечуються за рахунок особистих зв'язків одного з керівників компанії в вищих ешелонах органів влади. Усунення такого людини може відразу ж позбавити дану структуру всіх

або більшості переваг. Покровителів при цьому зазвичай не чіпають. По-третє, кримінальний чи напівкримінальний характер схем комерційної діяльності, розподілу прибутку і т.ін. багатьох українських компаній і фірм. Угоди здійснюються в тісній взаємодії з представниками злочинних співтовариств і корумпованим чиновництвом.

Природно, що такого роду «економічні» відносини можуть здійснюватися лише на негласній, багато в чому конспіративній основі, з посвяченням в суть лише дуже вузького кола осіб. Ліквідація ключової фігури, посередника, зв'язкового здатна в цих умовах безповоротно порушити функціонування всього ланцюжка. Цей фактор активно використовується не тільки для усунення конкурентів, але що не менш важливо, для замітання слідів, коли після завершення чергової операції, пов'язаної з отриманням понад доходів тими чи іншими шахрайськими методами, її прямі та непрямі учасники шляхом усунення ключової фігури, що володіла всією інформацією, унеможливають проведення будь-якого розслідування. По-четверте, це ослаблення регулюючої ролі держави [45].

На підставі вище зазначеного, а також концепції причинності як взаємодії різних сторін об'єктивного та суб'єктивного, особистості і середовища можна відзначити, що економічний чинник безпосередньо впливає на ріст вбивств, вчинених на замовлення. Вони є наслідком взаємодії історично обумовлених, соціально придбаних особистісних якостей та зовнішніх обставин.

Ще один важливий чинник — політико-ідеологічний, який зіграв суттєву роль у виникненні заборони у вигляді норми, яка передбачає кримінальну відповідальність за вбивство, вчинене на замовлення.

Резюмуючи детермінант цього виду вбивств, можна виділити наступні фактори, які сприяють цьому злочину: одновекторність політики, що проявляється в неврахуванні різниці світоглядів населення регіонів України (з однієї сторони — бажанням євроінтеграції, а з іншої — зближення відносин з Російською Федерацією); недоліки в реалізації державної кримінальної, кримінально-процесуальної, кримінально-виконавчої та кримінологічної політики; відсутність зваженої державної політики у сфері приватизації державного майна і перерозподілу власності, низька ефективність управління приватним сектором економіки нестабільність фінансової, валютної, податкової, митної, промислової, сільськогосподарської політики держави, що знижує рівень довіри населення до держави в цілому; відсутність інтегрованої стратегії розвитку пріоритетних галузей; високий рівень корумпованої системи державного регулювання, лобіювання протиправних інтересів окремих політичних груп; відсутність єдиної світоглядної платформи (системи цінностей) розвитку суспільства, національної ідеї; широкомасштабний інформаційний вплив з пропагандою ідеології споживання (з метою заміни духовних цінностей матеріальними), що є необхідною умовою існування ринкової економіки (як наслідок — популяризація фонових для злочинності явищ); визнання аморальних уявлень, звичок та інтересів нормальними явищами. На наше переконання, він несе в собі також етичну, моральну і конфліктну ознаки, які не можна розглядати виокремлено від нього.

Кримінально-політична адекватність містить вимоги щодо її відповідності основним напрямам соціальної та кримінально-правової політики держави Україна, характеру правосвідомості та стану громадської думки. У цьому контексті слід зазначити, що інститут криміналізації суспільно-небезпечних діянь є однією із складових кримінально-правової політики держави, у рамках якого формулюються вихідні вимоги боротьби зі злочинністю з допомогою розробки та реалізації широкого кола попереджувальних заходів створення і застосування правових норм матеріального, процесуального і кримінально-виконавчого права, що встановлюють криміналізацію і пеналізацію, а коли у цьому є потреба — декриміналізацію і депеналізацію діянь [46, с. 49].

Заперечуючи політичну домінанту в процесах криміналізації діянь, А.Ф. Зелінський наполягає на тому, що проблема криміналізації та декриміналізації, посилення та пом'якшення санкцій за деякі види злочинів повинні вирішуватись не в руслі політики, що постійно змінюється, а відповідно до визнаних у цивілізованому суспільстві загальнолюдських моральних цінностей, принципів гуманізму, справедливості, законності та милосердя [47, с. 15–16]. Саме тому чіткі чинники соціально-правової обумовленості кримінально-правових заборон, а також критерії криміналізації повинні безповоротно припинити практику штучного створення нових злочинів, оскільки діяння мають власну правову природу, яку повинен виразити, а не створити законодавець, а протилежне приведе до того, що покарання застосовуватиметься без злочину, буде відбуватися державне свавілля, безглуздо посилюватиметься репресія [48].

Історичний чинник соціальної обумовленості кримінально-правової заборони, передбаченої п.11 ч. 2 ст. 115 КК України, являє собою результат узагальнення еволюційного шляху кримінального законодавства, який привів до законодавчого закріплення цієї норми в Кримінальному кодексі. Кримінально-правова заборона цього злочину, як і інших, сягає своїм генетичним корінням в табу і звичаї, які вироблялися як форми реакції соціуму на шкідливу поведінку деяких її членів, і які були покликані до того, щоб забезпечити необхідні для виживання і розвитку суспільства підпорядкування одних осіб інтересам колективу [45, с. 169].

У наш час відбувається підкорення (підпорядкування) особи, що вчиняє злочин, цьому закону через реалізацію покарання та запобігання вчиненню цього злочину (загальна превенція). Важливо зауважити, що якби не змінювався зміст досліджуваної нами кримінально-правової заборони в кожний конкретний відрізок часу, то не було б удосконалення її, він є таким, яким саме і може бути, виходячи з історичного розвитку суспільства (бути оптимальним у даних умовах).

Історичний чинник фактично демонструє та визначає тенденції розвитку кримінального законодавства в частині відповідальності за умисне вбивство, вчинене на замовлення.

Перефразовуючи російського правника В. Случевського, варто зауважити, що кримінальний закон, як і всі елементи нашої культури, випробовують на собі повністю вплив закону еволюції, який проявляється у всіх галузях

життя. Неможливо знайти жодного законодавчого інституту, який би не зберігав на собі сліди свого походження і який би визначався в законодавчих поставах в цілком закінчених формах, не переживши перед цим багатьох моментів свого розвитку та змін. В цій, яка не знає перемир'я, боротьбі нового зі старим, змінюються як зміст, так і форми законодавчих інститутів. Новий зміст життя прагне перш за все пристосувати до себе існуючі форми, а у випадку їх непридатності — створити нові... Факторами цієї вічної боротьби є не одне лише народжуване на національному ґрунті творчості законодавця країни, але і запозичення, які створюються ними із придбань духу інших народностей [49, с. 36].

Міжнародно-правовий чинник займає не менше відповідальне місце в кримінально-правовій обумовленості кримінальної відповідальності за п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, ніж вищезгадані чинники. Насамперед це обумовлено процесом глобалізації, яка активно підштовхує до взаємодії різних правових систем. Ці процеси призводять до зближення та взаємопроникнення міжнародних, національних та наднаціональних правових систем на різних рівнях, тобто до так званої правової конвергенції [50, с. 104–110]. У зв'язку з чим нам цікава також позиція й зарубіжних авторів, наприклад, щодо трактування ними поняття «криміналізація».

Досить цікавою з цього приводу є думка англійського юриста N. Lacey, яку він висловив у своїй роботі «Criminalization as Regulation: The Role of Criminal Law»: «The first thing to say about criminalization is that it involves the sanction-based regulation of acts» — «Перше, що можна сказати про криміналізацію, полягає в тому, що вона включає санкціоноване регулювання дій» [51].

Інший науковець Philip Pettit у своїй роботі «Criminalization in Republican Theory» заявив: «Criminalization is regulatory insofar as it is designed to reduce the incidence of the sorts of acts it targets». — «Криміналізація наділена регуляторною функцією, оскільки вона застосовується для скорочення випадків вчинення діянь, на які спрямована її заборона» [52].

Водночас професор David Brown в роботі «Criminalisation and Normative Theory» показує нам перспективи «криміналізації»: «The processes of criminalisation and the power to punish have been approached in specific contexts as particular forms of social calculation, in the belief that what are essentially different forms of regulation will continue to be developed by policy-makers under the broad label of criminal law' and that it will be increasingly difficult to identify 'general principles' underlying all criminal offences». — «Процеси криміналізації та можливості покарання проявляються в конкретних контекстах як особливі форми соціального розрахунку, вважаючи, що принципово різні форми регулювання будуть як і раніше розроблятися особами, що визначають політику, під широким поняттям кримінального права. І все це приведе до того, що в подальшому буде все важче ідентифікувати «загальні принципи», що лежать в основі всіх кримінальних злочинів».

Окрім сприйняття теоретичних та наукових думок західних юристів, серйозний вплив на українського законодавця та на судову систему України в цілому має Європейський суд з прав людини (англ. European Court of Human

Rights) [54] — міжнародний судовий орган, юрисдикція якого поширюється на всі держави-члени Ради Європи, що ратифікували Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, і включає всі питання, які стосуються тлумачення і застосування конвенції, включаючи міждержавні справи і скарги окремих осіб. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод не тільки проголосила основоположні права людини, а й створила особливий механізм їх захисту. Що зіграло, нашу думку, особливу роль в криміналізації такого явища, як вбивство на замовлення. У цьому контексті слід акцентувати увагу на тому, що вимоги Європейської конвенції щодо тлумачення й застосуванні законодавчих актів, які стосуються сфери кримінального судочинства, мають пріоритет над національним законодавством.

Висновок. На підставі викладеного можна зробити висновок, що чинниками соціально-правової обумовленості кримінальної відповідальності за п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України є кримінологічний, правовий (нормативний), соціально-економічний (матеріальний), політико-ідеологічний, історичний та міжнародно-правовий чинники.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Шевчук Ю.І.* Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, поєднане з вбивством [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN

2. Словник української мови «Академічний тлумачний словник» (1970—1980) в 11 томах [Електронний ресурс] — Режим доступу : <https://ukrainian-explanatory.academic.ru>

3. Вікіпедія [Електронний ресурс] — Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

4. Викисловарь [Електронний ресурс] — Режим доступу : <https://ru.wiktionary.org/wiki/криминализиация>

5. *Турлова Ю.А.* Кримінологічна характеристика браконьєрства в Україні та протидія злочинам : дис...канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 — кримінальне право та кримінологія ; кримінально-виконавче право / Ю.А. Турлова. — К. : Інститут держави та права ім. В.М. Корецького Національної академії наук України, 2011 — 244 с.

6. *Хашимов А.А.* Уголовно-правовая охрана рыбных запасов в РСФСР : автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 — уголовное право и криминология : уголовно-исполнительное право / А.А. Хашимов. — Свердловск, 1981. — 22 с.

7. *Тоболжин П.С.* Социальная обусловленность уголовно-правовых норм [Електронний ресурс] — Режим доступу : <https://www.google.com.ua/search?q==chrome.69i57j69i61l2.8937j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

8. *Кудрявцев В.Н.* Популярная криминология / В.Н. Кудрявцев, —М., 1998. — 164 с.

9. *Коржанский Н.Й.* Объект и предмет уголовно-правовой охраны / Н.Й. Коржанский. —М. : Изд-во Академии МВД СССР, 1980. — 248 с.

10. *Борисов В.И.* Основные проблемы охраны безопасности производства в уголовном законодательстве Украины : автореф. дис. .... доктора юрид. наук : спец. 12.00.08 — уголовное право и криминологія ; уголовно-исполнительное право / В.И. Борисов. — Х., 1993. — 34 с.

11. *Коган В.М.* Изучение эффективности уголовно-правовых норм : аспекты и уровни анализа [Текст] / В.М. Коган // Проблемы правосудия и уголовного права. — М. : Ин-т государства и права АН СССР, 1978. — 293 с.

12. *Злобин Г.А.* Основания и принципы уголовно-правового запрета / Г.А. Злобин // Советское государство и право. — 1980. — № 1. — С. 70—77.

13. *Фріс П.Л.* Кримінально-правова політика Української держави : теоретичні, історичні та правові проблеми : Монографія / П.Л. Фріс. — К. : Атіка, 2005. — 332 с.

14. *Дагель П.С.* Уголовная политика : управление борьбой с преступностью / П.С. Дагель // Проблемы социологии уголовного права. — М., 1984. — С. 37—43.

15. *Злобин Г.А., Келина С.Г.* Некоторые теоретические вопросы криминализации общественно опасных деяний / Г.А. Злобин, С.Г. Келина // Проблемы правосудия и уголовного права / [редкол. : А.М. Ларин и др.] — М. : ИГПАН, 1978. — С. 108—110.

16. *Клочков В.* Уголовная политика и уголовное право / В. Клочков // Соц. законность. — 1997. — С. 62—65.

17. *Назыев Б.И.* Теоретические проблемы криминализации : автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 — уголовное право и криминология : уголовно-исполнительное право / Б.И. Назыев. — Баку, 2000. — 24 с.

18. *Лопатин В.А.* Проблемы криминализации экологических правонарушений : автореф. дис....канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 — уголовное право и криминология : уголовно-исполнительное право / В.А. Лопатин. — Л., 1991. — 20 с.

19. *Сюй Дисинь.* Экологические проблемы Китая : сокр. ; пер. с кит. / ред., предисл. Л.В. Ушакова]. — М. : Прогресс, 1990. — 232 с.

20. *Матвійчук В.К.* Екологічна політика в системі державного управління національним господарством : Монографія / В.К. Матвійчук, Ю.О. Чугаєнко, О.І. Савенков. — К. : ВНЗ «Національна академія управління», 2013. — 198 с.

21. Основания уголовно-правового запрета : криминализация и декриминализация / Под ред. В.Н. Кудрявцева, А.М. Яковлева. — М. : Наука, 1982. — 304 с.

22. *Айдаров Й.Н.* О профилактической политике и её роли в борьбе с преступностью / Й.Н. Айдаров // Вопросы борьбы с преступностью. — М. : ВИП, 1988. — Вып. 47. — С. 106—109.

23. *Злобин Г.А., Келина С.Г.* Некоторые теоретические вопросы криминализации общественно опасных деяний / Г.А. Злобин, С.Г. Келина // Проблемы правосудия и уголовного права / [редкол. : А.М. Ларин и др.] — М. : ИГПАН, 1978. — С. 108—110.

24. *Пудовкин Ю.Е.* Учение об основах уголовного права : [лекции]. — М. : Юрлитинформ, 2012. — 240 с.

25. *Коробеев А.И.* Уголовно-правовая политика : тенденции и перспективы : моногр. / Коробеев А.И., Усс А.В., Голик Ю.В. — Красноярск : Изд-во Красноярского университета, 1991. — 238 с.

26. *Филимонов В.Д.* Криминологические основы уголовного права / В.Д. Филимонов. — Томск : Изд-во Томского унта, 1981. — 212 с.

27. *Навроцький В.О.* Кримінальне право України. Особлива частина : [курс лекцій] / В.О. Навроцький. — К. : Знання, 2000. — 771 с.

28. *Воробей П.А.* Кримінальна відповідальність за незаконну торговельну діяльність : Монографія / Н.А. Воробей. — К. : Українська академія внутрішніх справ, 1996. — 116 с.

29. *Binding K.* Handbuch des Strafrechts. Ersten Band. Leipzig, 1909, по русс. перев. : Карл Бидинг. О происхождении публичного наказания германо-немецком

праве, в изд. «Новые идеи в правоведении», Сборник № 3: «Эволюция преступлений и наказаний». Спб. 1914 г., С. 106.

30. *Кузнецов В.В.* Сучасні фактори нормотворення у сфері кримінального права / В.В. Кузнецов // Вісник Верховного Суду України. — 2007. — № 12(88). — С. 37—40.

31. *Закалюк А.П.* Курс сучасної української кримінології : теорія і практика : У 3-х кн. / А.П. Закалюк. — Кн. 2 : Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. — К. : Видавничий Дім «ІнЮре», 2007 — 712 с.

32. *Сабитов Р.А.* Общественная опасность как критерий криминализации / Р.А. Сабитов // Актуальные проблемы криминализации и декриминализации общественно опасных деяний : сб. научных трудов. — Омск : Изд-во Омской высшей школы милиции, 1980. — С. 20—25.

33. *Панов Н.И.* Способ совершения преступления и уголовная ответственность / Н.И. Панов. — Харьков : Выща школа, 1982. — 161 с.

34. *Коган В.М.* Социальный механизм уголовно-правового воздействия / В.М. Коган. — М. : Изд-во «Наука», 1983. — 184 с.

35. *Харь І.О.* Кримінально-правова охорона атмосферного повітря : Монографія / І.О. Харь. — К. : ВНЗ «Національна академія управління», 2011.— 192 с.

36. *Марцева А.И.* Диалектика и вопросы теории уголовного права / А. И. Марцева. — Красноярськ : Изд-во Красноярськ. ун-та, 1990. — 86 с.

37. *Кудрявцев В.Н.* Объективная сторона преступления / В.Н. Кудрявцев. — М. : Госюриздат, 1960. — 244 с.

38. Основания уголовно-правового запрета : криминализация и декриминализация / Под ред. В.Н. Кудрявцева, А.М. Яковлева. — М. : Наука, 1982. — 304 с.

39. *Загородников Н.И.* Направление изучения советского уголовного права / Н.И. Загородников, Н.А. Стручков // Сов. государство и право. — 1981. — № 7. — С. 48—56.

40. *Зелинский А.Ф.* Криминальная психология : Науч. практ. изд. / А.Ф. Зелинский. — К. : Юринком Интер, 1999. — 240 с.

41. *Вицин С.Е.* О научно-правовых предпосылках ограничения преступности как негативно отклоняющегося поведения / С.Е. Вицин [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://sartraccs.ru/i.php?oper=read_file&filename=Pub/vicin%2823-05-05%29.htm.

42. *Таций В.Я.* Объект и предмет преступления в советском уголовном праве: моногр. / Таций В.Я. — Х. : Высшая школа, 1988. — 231 с.

43. *Хряпінський П.В.* Виникнення і розвиток заохочувальних норм у кримінальному законодавстві (дорадянський період) / П. В. Хряпінський // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 2007. — № 1(39). — С. 122—133.

44. *The Bulgarian Penal Code* / edited by candidate of Law, assistant professor A.I. Lukashov; introduction by Y.I. Aidarov. — St. Petersburg : “Yuridicheskyy Center — Press”, 2001. — 298 p.

45. *Александрова О.Е.* Криминалистическая характеристика убийств по найму и организационно-тактические особенности их расследования / О.Е. Александрова [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.disserscat.com/content/kriminalisticheskaya-kharakteristika-ubiistv-po-naimu-i-organizatsionno-takticheskie-osobenn>

46. *Загородников Н.И.* Направление изучения советского уголовного права / Н.И. Загородников, Н.А. Стручков // Сов. государство и право. — 1981. — № 7. — С. 48—56.

47. *Зелинский А.Ф.* Криминальная психология : Науч. практ. изд. / А.Ф. Зелинский. — К. : Юринком Интер, 1999. — 240 с.

48. *Вицин С.Е.* О научно-правовых предпосылках ограничения преступности как негативно отклоняющегося поведения / С.Е. Вицин [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://sartraccs.ru/i.php?oper=read_file&filename=Pub/vicin%2823-0505%29.htm.

49. *Случевский В.* Учебник русского уголовного процесса. Судостройство—судопроизводство. — 4-е изд., доп. и испр. — СПб. : Типография М.М. Стасюлевича, 1913. — С. 36.

50. *Мельник З.* Вплив діяльності судових інституцій Європейських співтовариств на зростання значення судової практики як джерела права / З. Мельник // Вісник Вищого адміністративного суду України. Офіційне науково-практичне видання. — К. : Юринком Интер, 2013. — Випуск 3. — С. 104—110.

51. *Lacey N.* «Criminalization as Regulation: The Role of Criminal Law», in C. Parker, C. Scott, N. Lacey, and J. Braithwaite (eds.), *Regulating Law* (Oxford : Oxford University Press, 2004), P. 67—144. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2126521

52. *Philip Pettit.* In R.A. Duff, Lindsay Farmer, S.E. Marshall, Massimo Renzo & Victor Tadros (eds.), *Criminalization : The Political Morality of Criminal Law.* Oxford, UK: Oxford University Press. pp. 132—150 (2014) [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <https://philpapers.org/rec/PETCIR-3>

53. *David Brown.* C riminalisation and Normative Theory. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?Handle=hein.journals/cicj25&div=19&id=&page>.

54. European Court of Human Rights. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://liberty.wikia.com/wiki/European_Court_of_Human_Rights

REFERENCES

1. *Shevchuk Yu.I.* Sotsialna obumovenist kryminalnoi vidpovidalnosti za nasylnytske zadovolennia statevoi prystrasti nepryrodnyim sposobom, poiednane z vbystvov [Elektronnyi resurs] — Rezhym dostupu : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN

2. Slovnuk ukrainskoi movy “Akademichnyi tlumachnyi slovnuk” (1970—1980) v 11 tomakh [Elektronnyi resurs] — Rezhym dostupu : https://ukrainian_explanatory.academic.ru

3. Vikipediia [Elektronnyi resurs] — Rezhym dostupu : <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

4. Vikislovar' [Elektronnyi resurs] — Rezhym dostupu : <https://ru.wiktionary.org/wiki/криминализация>

5. *Turlova Yu.A.* Kryminolohichna kharakterystyka brakonierstva v Ukraini ta protydiia zlochynam : dys...kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.08 — kryminalne pravo ta kryminolohiia ; kryminalno-vykonavche pravo / Yu.A. Turlova. — К. : Instytut derzhavy ta prava im. V.M. Koretskoho Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy, 2011 — 244 s.

6. *Hashimov A.A.* Ugolovno-pravovaja ohrana rybnyh zasov v RSFSR : avtoref. dis. kand. jurid. nauk: spec. 12.00.08 — ugovnoe pravo i kriminologija : ugovno-ispolnitel'noe pravo / A.A. Hashimov. — Sverdlovsk, 1981. — 22 s.

7. *Tobolkin P.S.* Social'naja obuslovlennost' ugovno-pravovyh norm [Elektronnyi resurs] — Rezhym dostupu : <https://www.google.com.ua/search?q==chrome..69i57j69i61l2.8937j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

8. *Kudrjavcev V.N.* Populjarnaja kriminologija / V.N. Kudrjavcev, — M., 1998. — 164 s.
9. *Korzhanskij N.J.* Obekt i predmet ugovolno-pravovoj ohrany / N.J. Korzhanskij. — M. : Izd-vo Akademii MVD SSSR, 1980. — 248 s.
10. *Borisov V.I.* Osnovnye problemy ohrany bezopasnosti proizvodstva v ugovolnom zakonodatel'stve Ukrainy : avtoref. dis. .... doktora jurid. nauk : spec. 12.00.08 — ugovolnoe pravo i kriminologija ; ugovolno-ispolnitel'noe pravo / V.I. Borisov. — H., 1993. — 34 s.
11. *Kogan V.M.* Izuchenie jeffektivnosti ugovolno-pravovyh norm : aspekty i urovni analiza [Tekst] / V.M. Kogan // Problemy pravosudija i ugovolnogo prava. — M. : In-t gosudarstva i prava AN SSSR, 1978. — 293 s.
12. *Zlobin G.A.* Osnovaniya i principy ugovolno-pravovogo zapreta / G.A. Zlobin // Sovetskoe gosudarstvo i pravo. — 1980. — № 1. — S. 70—77.
13. *Fris P.L.* Kryminalno-pravova polityka Ukrainskoi derzhavy : teoretychni, istorychni ta pravovi problemy : Monohrafiia / P.L. Fris. — K. : Atika, 2005. — 332 s.
14. *Dagel' P.S.* Ugolovnaia polityka : upravlenie bor'boj s prestupnost'ju / P.S. Dagel' // Problemy sociologii ugovolnogo prava. — M., 1984. — S. 37—43.
15. *Zlobin G.A., Kelina S.G.* Nekotorye teoreticheskie voprosy kriminalizacii obshhestvenno opasnyh dejanij / G.A. Zlobin, S.G. Kelina // Problemy pravosudija i ugovolnogo prava / [redkol. : A.M. Larin i dr.] — M. : IGPAN, 1978. — S. 108—110.
16. *Klochkov V.* Ugolovnaia polityka i ugovolnoe pravo / V. Klochkov // Soc. zakonnost'. — 1997. — S. 62—65.
17. *Nazyev B.I.* Teoreticheskie problemy kriminalizacii : avtoref. dis. kand. jurid. nauk: spec. 12.00.08 — ugovolnoe pravo i kriminologija : ugovolno-ispolnitel'noe pravo / B.I. Nazyev. — Baku, 2000. — 24 s.
18. *Lopatin V.A.* Problemy kriminalizacii jekologicheskikh pravonarushenij : avtoref. dis....kand. jurid. nauk: spec. 12.00.08 — ugovolnoe pravo i kriminologija : ugovolno-ispolnitel'noe pravo / V.A. Lopatin. — L., 1991. — 20 s.
19. *Sjuz' Disin'* Jekologicheskije problemy Kitaja : sokr. ; per. s kit. / red., predisl. L.V. Ushakova]. — M. : Progress, 1990. — 232 s.
20. *Matviichuk V.K.* Ekolohichna polityka v systemi derzhavnogo upravlinnia natsionalnym hospodarstvom : Monohrafiia / V.K. Matviichuk, Yu.O. Chuhaienko, O.I. Savenkov. — K. : VNZ "Natsionalna akademiia upravlinnia", 2013. — 198 s.
21. Osnovaniya ugovolno-pravovogo zapreta : kriminalizacija i dekriminalizacija / Pod red. V.N. Kudrjavceva, A.M. Jakovleva. — M. : Nauka, 1982. — 304 s
22. *Ajdarov J.N.* O profilakticheskoi politike i ejo roli v bor'be s prestupnost'ju / J.N. Ajdarov // Voprosy bor'by s prestupnost'ju. — M. : VIP, 1988. — Vyp. 47. — S. 106—109.
23. *Zlobin G.A., Kelina S.G.* Nekotorye teoreticheskie voprosy kriminalizacii obshhestvenno opasnyh dejanij / G.A. Zlobin, S.G. Kelina // Problemy pravosudija i ugovolnogo prava / [redkol. : A.M. Larin i dr.] — M. : IGPAN, 1978. — S. 108—110.
24. *Pudovkin Ju.E.* Uchenie ob osnovah ugovolnogo prava : [lekci]. — M. : Jurlitinform, 2012. — 240 s.
25. *Korobeev A.I.* Ugolovno-pravovaja polityka : tendencii i perspektivy : monogr. / Korobeev A.I., Uss A.V., Golik Ju.V. — Krasnojarsk : Izd-vo Krasnojarskogo universiteta, 1991. — 238 s.
26. *Filimonov V.D.* Kriminologicheskie osnovy ugovolnogo prava / V.D. Filimonov. — Tomsk : Izd-vo Tomskogo unta, 1981. — 212 s.
27. *Navrotskyi V.O.* Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna : [kurs lektsii] / V.O. Navrotskyi. — K. : Znannia, 2000. — 771 s.

28. *Vorobei P.A.* Kryminalna vidpovidalnist za nezakonnu torhovelnu diialnist : Monohrafiia / P.A. Vorobei. — K. : Ukrainska akademiia vnutrishnikh sprav, 1996. — 116 s.
29. *Binding K.* Handbuch des Strafrechts. Ersten Band. Leipzig, 1909, po russ. perev. : Karl Biding. O proishozhdenii publicznego nakazaniyav germano-nemeckom prave, v izd. "Novye idei v pravovedenii", Sbornik № 3: "Jevolicija prestuplenij i nakazaniy". Spb. 1914 g., S. 106.
30. *Kuznetsov V.V.* Suchasni faktory normotvorennia u sferi kryminalnoho prava / V.V. Kuznetsov // Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy. — 2007. — № 12(88). — S. 37–40.
31. *Zakaliuk A.P.* Kurs suchasnoi ukrainskoi kryminolohii : teoriia i praktyka : U 3-kh kn. / A.P. Zakaliuk. — Kn. 2 : Kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia vchynenniu okremykh vydiv zlochyniv. — K. : Vydavnychi Dim "InYure", 2007 — 712 s.
32. *Sabitov R.A.* Obshhestvennaja opasnost' kak kriterij kriminalizacii / R.A. Sabitov // Aktual'nye problemy kriminalizacii i dekriminalizacii obshhestvenno opasnykh dejaniy : sb. nauchnykh trudov. — Omsk : Izd-vo Omskoj vysshej shkoly milicii, 1980. — S. 20–25.
33. *Panov N.I.* Sposob sovershenija prestuplenija i ugovolnaja otvetstvennost' / N.I. Panov. — Har'kov : Vyshha shkola, 1982. — 161 s.
34. *Kogan V.M.* Social'nyj mehanizm ugovolno-pravovogo vozdeystvija / V.M. Kogan. — M. : Izd-vo "Nauka", 1983. — 184 s.
35. *Khar I.O.* Kryminalno-pravova okhorona atmosferneho povitria : Monohrafiia / I.O. Khar. — K. : VNZ "Natsionalna akademiia upravlinnia", 2011. — 192 s.
36. *Marceva A.I.* Dialektika i voprosy teorii ugovolnogo prava / A.I. Marceva. — Krasnojars'k : Izd-vo Krasnojars'k. un-ta, 1990. — 86 s.
37. *Kudrjavcev V.N.* Obektivnaja storona prestuplenija / V.N. Kudrjavcev. — M. : Gosjurizdat, 1960. — 244 s.
38. Osnovaniya ugovolno-pravovogo zapreta : kriminalizacija i dekriminalizacija / Pod red. V.N. Kudrjavceva, A.M. Jakovleva. — M. : Nauka, 1982. — 304 s.
39. *Zagorodnikov N.I.* Napravlenie izuchenija sovetskogo ugovolnogo prava / N.I. Zagorodnikov, N.A. Struchkov // Sov. gosudarstvo i pravo. — 1981. — № 7. — S. 48–56.
40. *Zelinskij A.F.* Kriminal'naja psihologija : Nauch. prakt. izd. / A.F. Zelinskij. — K. : Jurinkom Inter, 1999. — 240 s.
41. *Vicin S.E.* O nauchno-pravovykh predposylkah ogranichenija prestupnosti kak negativno otklonjajushhegosja povedeniya / S.E. Vicin [Jelektronnyj resurs]. — Rezhim dostupa : http://sartracc.ru/i.php?oper=read_file&filename=Pub/vicin%2823-05-05%29.htm.
42. *Tacij V.Ja.* Obekt i predmet prestuplenija v sovetskom ugovolnom prave: monogr. / Tacij V.Ja. — H. : Vysshaja shkola, 1988. — 231 s.
43. *Khriapinskiy P.V.* Vynyknennia i rozvytok zaokhochuvalnykh norm u kryminalnomu zakonodavstvi (doradianskyi period) / P.V. Khriapinskiy // Visnyk Zaporizkoho yurydychnoho instytutu. — 2007. — № 1(39). — S. 122–133.
44. The Bulgarian Penal Code / edited by candidate of Law, assistant professor A.I. Lukashov; introduction by Y.I. Aidarov. — St. Petersburg : "Yuridichesky Center — Press", 2001. — 298 p.
45. *Aleksandrova O.E.* Kriminalisticheskaja harakteristika ubijstv po najmu i organizacionno-takticheskie osobennosti ih rassledovaniya / O.E. Aleksandrova [Jelektronnyj resurs]. — Rezhim dostupa: <http://www.dissercat.com/content/kriminalisticheskaya-kharakteristika-ubiistv-po-naimu-i-organizatsionno-takticheskie-osobenn>
46. *Zagorodnikov N.I.* Napravlenie izuchenija sovetskogo ugovolnogo prava / N.I. Zagorodnikov, N.A. Struchkov // Sov. gosudarstvo i pravo. — 1981. — № 7. — S. 48–56.

47. *Zelinskij A.F.* Kriminal'naja psihologija : Nauch. prakt. izd. / A.F. Zelinskij. — K. : Jurinkom Inter, 1999. — 240 s.
48. *Vicin S.E.* O nauchno-pravovykh predposylkah ogranichenija prestupnosti kak negativno otklonjajushhegosja povedenija / S.E. Vicin [Jelektronnyj resurs]. — Rezhim dostupa : http://sartracc.ru/i.php?oper=read_file&filename=Pub/vicin%2823-05-05%29.htm.
49. *Sluchevskij V.* Uchebnik russkogo ugolovno processa. Sudoustrojstvo-sudoproizvodstvo. — 4-e izd., dop. i ispr. — SPb. : Tipografija M.M. Stasjulevicha, 1913. — S. 36.
50. *Melnyk Z.* Vplyv diialnosti sudovykh instytutsii Yevropejskykh spivtovarystv na zrostantia znachennia sudovoi praktyky yak dzherela prava / Z. Melnyk // Visnyk Vyshchoho administratyvnoho sudu Ukrainy. Ofitsiine naukovo-praktychne vydannia. — K. : Yuryнком Inter, 2013. — Vypusk 3. — S. 104—110.
51. *N. Lacey* “Criminalization as Regulation: The Role of Criminal Law”, in C. Parker, C. Scott, N. Lacey, and J. Braithwaite (eds.), *Regulating Law* (Oxford : Oxford University Press, 2004), P. 67—144. [Jelektronnyj resurs]. — Rezhim dostupa : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2126521
52. *Philip Pettit.* In R.A. Duff, Lindsay Farmer, S.E. Marshall, Massimo Renzo & Victor Tadros (eds.), *Criminalization : The Political Morality of Criminal Law.* Oxford, UK: Oxford University Press. pp. 132—150 (2014) [Jelektronnyj resurs]. — Rezhim dostupa : <https://philpapers.org/rec/PETCIR-3>
53. *David Brown.* C riminalisation and Normative Theory. [Jelektronnyj resurs]. — Rezhim dostupa : <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?Handle=hein.journals/cicj25&div=19&id=&page>.
54. European Court of Human Rights. [Jelektronnyj resurs]. — Rezhim dostupa : http://liberty.wikia.com/wiki/European_Court_of_Human_Rights

Лопашук Д.І. Соціально-правова обумовленість кримінально-правової заборони діяння, передбаченого п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України

У статті досліджуються чинники соціально-правової обумовленості злочину, передбаченого п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України. Автор детально досліджує існуючі погляди на соціально-правову обумовленість злочину. Критично оцінюючи їх, указує на відмінність соціальної обумовленості злочину, передбаченого п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, від підстав криміналізації та декриміналізації суспільно-небезпечних діянь.

Ключові слова: соціально-правова обумовленість, кримінально-правова заборона, критерії, чинники, принципи.

Лопашук Д.И. Социально-правовая обусловленность преступления, предусмотренного п. 11 ч. 2 ст. 115 УК Украины

В статье исследуются факторы социально-правовой обусловленности преступления, предусмотренного п. 11 ч. 2 ст. 115 УК Украины. Автор подробно исследует существующие взгляды на социально-правовую обусловленность преступления. Критически оценивая их, указывает на различие социальной обусловленности преступления, предусмотренного п. 11 ч. 2 ст. 115 УК Украины, от оснований криминализации и декриминализации общественно опасных деяний.

Ключевые слова: социально-правовая обусловленность, уголовно-правовой запрет, критерии, факторы, принципы.

Lopashchuk D. Socio-legal Conditionality of the Offense under Paragraph 11 Part 2 Article 115 of the Criminal Code of Ukraine

The factors of socio-legal conditionality of the offense under Paragraph 11 Part 2 Article 115 of the Criminal Code of Ukraine are being researched in the article. The author researches the current viewpoints on the socio-legal conditionality of the offense in detail. Critically analyzing them, the author indicates the difference between the social conditionality of the offense under Paragraph 11 Part 2 Article 115 of the Criminal Code of Ukraine and the reasons of criminalization and decriminalization of socially dangerous acts.

Keywords: *Socio-Legal Conditionality, Criminal Prohibition, Criteria, Factors, Principles*

Стаття надійшла до редакції: 05.12. 2017.